

כיוון חדש במדיניות החוץ של רוסיה והשלכותיו על המזרח התיכון

צבי מגן, אולנה בגנו-מולדבסקי

מבוא

בשנים האחרונות ניכרים שינויים ממשיים בתפיסת מדיניות החוץ של רוסיה. הרקע לכך הוא חיפושי דרך המלווים בלבטים לא פשוטים בדבר שילובה של רוסיה במערכת הבינלאומית בתנאים התואמים את שאיפותיה. התוצאה של השינוי בתפיסה היא פעילות נמרצת של רוסיה בזירה הבינלאומית ובכלל זה מעורבות בסוגיות מרכזיות שעל סדר היום העולמי: היחסים עם ארצות-הברית, עיסוק בענייני בקרת הנשק, פיתוח יחסים עם האחוד האירופי ועם נאט"ו, פעילות במזרח התיכון ובאזורים אחרים. בכל אלה ניכר חותמן של המגמות החדשות. בעבור רוסיה, שאך לפני שנים אחדות מצאה את עצמה בשולי התהליכים המרכזיים בעולם, זהו ניסיון לשנות את מעמדה ולחזור לתפקידה המרכזי בזירה הבינלאומית. במאמר זה מוצגים תהליכי ההתפתחות במדיניות החוץ של רוסיה ויישומם המעשי תוך כדי בחינת השלכותיהם על ענייני המזרח התיכון.

התפתחויות במדיניות החוץ של רוסיה

בימי ברית-המועצות יושמה מדיניות חוץ "מעצמתית", החותרת בהתמדה למעמד הגמוני או שווה לפחות למעמדן של מתחריה בזירה הבינלאומית, שהייתה אז מערכת "דו-קוטבית". לאחר התמוטטות ברית-המועצות רוסיה היא יורשתה, אף שלא הצליחה למלא את החלל שנותר לאחר פירוק המעצמה. בעשור הראשון לקיומה נדחפה רוסיה לשולי התהליכים העולמיים והסתפקה במעמד משני בזירה הבינלאומית. לעומתה הייתה ארצות-הברית למעצמה הדומיננטית. המערכת החד-קוטבית הגבירה את השפעתה של וושינגטון על כלל התהליכים העולמיים.

צבי מגן, חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי;
אולנה בגנו-מולדבסקי, חוקרת במסגרת תכנית ניובאוואר לתלמידי תואר שלישי במכון
למחקרי ביטחון לאומי

* המחברים מודים לנתן לרנר על הסיוע באסוף נתונים ובהכנת נספח א' למאמר.

מצב זה היה לצנינים בעיני מנהיגי רוסיה, שלא השלימו עם מעמדה המשני של מדינתם והחלו להשקיע מאמצים לשדרוג מעמדה הבינלאומי.

השלב ה"רב־קוטבי"

ההזדמנות לשינוי המצב נוצרה כעבור עשור, בשנות כהונתו הראשונות של הנשיא פוטין, והוא זה ששינה באופן דרמטי את מדיניות החוץ של ארצו כדי שזו תשוב למעמד של שחקן בינלאומי מרכזי. עד מהרה נהפכה מדיניות זו למתריסה ואסרטיבית, מלווה בהפגנות כוח ובהתגרונות במערב.¹ כך נפתחה הפעילות שהוגדרה כתפיסה "רב־קוטבית", שלדעת מתכנניה הייתה אמורה לזכות את רוסיה במעמד שווה לזה של ארצות־הברית ולאפשר לה לממש את יתרונותיה היחסיים. הדרך הנבחרת ליישומה של תפיסה זו הייתה מעין גישה דו־ערכית, המשלבת הן קריאת תיגר על המערכת המערבית והן דרך של שיתוף פעולה חיובי עם הקהילה הבינלאומית.

מדיניות זו זוכה לתמיכת הציבור ברוסיה, המזדהה רובו עם המגמה ה"מעצמתית" שמקדמת ההנהגה. הלכי רוח אלו, פרי האידיאולוגיה שקנתה לה אחיזה בציבור הרוסי, משלבים את המסורת הרוסית האימפריאלית עם תפיסות גיאופוליטיות סובייטיות, המאופיינות בגישה אסרטיבית ומניפולטיבית ביחסים הבינלאומיים. למשל, התנגדות חריפה להרחבת נאט"ו מזרחה, תוך צירוף אזורי ברית־המועצות לשעבר לאיחוד האירופי ולנאט"ו, או התנגדות חריפה ללחצים על רוסיה לסגל נורמות דמוקרטיות. מדיניות חוץ חדשה זו יושמה בשנות כהונתו של פוטין ומאפיינים אותה כמה היבטים:

א. מאמץ בזירה הבינלאומית לשדרוג מעמדה של רוסיה על־ידי שילוב ההתרסה כלפי ארצות־הברית ונאט"ו, תוך כדי שלילת התפיסה החד־קוטבית, המעמידה את ארצות־הברית כמעצמה עולמית יחידה, ועם שיתוף פעולה עם המערכת הבינלאומית בכללותה.

ב. הפעלת מנופי השפעה מגוונים במישור האזורי, הנחשב מועדף לדחיקתה של ארצות־הברית ולקידום סדר יום רוסי (לדוגמה, הסכמים לשיתוף פעולה במסגרות של BRIC, OIC, SCO).

ג. ניהול מאבק עיקש במרחב ברית־המועצות לשעבר – שרוסיה מגדירה אותו אזור אינטרסים חיוניים שלה, בהיותו חיץ להבטחת ביטחונה הלאומי – כדי להדוף את כניסת המערב, לבסס השפעה על מדינות האזור, ולשמור שם על ההגמוניה הרוסית. הדבר נעשה באמצעות פעילות מדינית (בלרוס, קזחסטאן, טורקמניסטאן), חתרנית (אוקראינה, המדינות הבלטיות) ושימוש בכוח (גאורגיה).

מדיניות החוץ החדשה התמקדה כאמור בנטרול ארצות-הברית כמעצמה יחידה. על-פי ההשקפה הרוסית, המערכת הרב-קוטבית תזכה את רוסיה ביתרונות יחסיים.² יצוין שהשיטה הרוסית שנקטה ליישומה, הניתנת להגדרה "א-סימטרית" משום שרוסיה ניהלה אותה בעצם בלי כלים ממשיים (כלכליים, מדיניים וצבאיים), העניקה לרוסיה תוצאות מסוימות וקידמה באופן ניכר את מעמדה בזירה הבינלאומית.

שלב "האתחול" (reset)

יוזמתה המדינית החדשה של ארצות-הברית, שקידם הנשיא ברק אובמה לאחר כניסתו לתפקיד, חוללה מהפך גם במדיניות החוץ של רוסיה. במסגרת יוזמה מדינית זו, שכונתה "אתחול" (reset), הוצעה לרוסיה, בצד שיפור באווירת היחסים, רשימה של נושאים לשיתוף פעולה, בליווי הטבות וויתורים מצד ארצות-הברית. בתמורה נתבקשה רוסיה לשנות את מדיניותה בנושאים החשובים למערב, ובראש ובראשונה את מדיניותה כלפי איראן. שלטונות רוסיה, שאיבדו לא מעט מהביטחון העצמי בעקבות המשבר הכלכלי העולמי, שהסב נזקים ניכרים לרוסיה, ראו בהצעת ארצות-הברית הזדמנות – נוסף על היתרונות המדיניים הטמונים בה – לשינוי מדיניות שלטעמם כבר מוצתה ממילא. התוצאה הייתה הפסקת העימות הדיפלומטי עם המערב וכינון מערכת של שיתוף פעולה, בד בבד עם הקמת קואליציה בינלאומית אפקטיבית נגד איראן המתגרענת. הצעת ארצות-הברית הוגשה כמקשה אחת, וככל הידוע היא מכילה את ההיבטים הבאים:

א. ההצעות לרוסיה (התואמות את ציפיותיה):

- ויתור של ארצות-הברית על הצבת טילי יירוט במזרח אירופה.
 - הסכמת ארצות-הברית לחתום על ההסכם לצמצום הנשק האסטרטגי (START) בהתאם לתפיסת רוסיה.
 - הכרה במעמדה המיוחד של רוסיה במרחב ברית-המועצות לשעבר, ובכלל זה ויתור על התרחבות נאט"ו לאזורים האלה.
 - שילובה של רוסיה בפעילויות הבינלאומיות יחד עם מדינות המערב (בכלל זה תהליך השלום במזרח התיכון ושיתוף בפרויקטים של נאט"ו).
- ב. בתמורה הוצע לרוסיה להצטרף למשטר הסנקציות על איראן ולפעול לצד ארצות-הברית ונאט"ו נגד גורמי האסלאם הרדיקלי, וכן להגיש סיוע לפעילות נאט"ו באפגניסטאן.
- ייעודה העיקרי של מדיניות ה"אתחול", כפי שניסח אותה סגן הנשיא ג'ו ביידן,³ היה להוריד את המתח הבינלאומי ולבטל את הסיכון לעימות צבאי, לשמר את המערכת של בקרת החמוש האסטרטגי ולמנוע חיכוך של מדינות המערב עם רוסיה על רקע פעילותן באזורי ברית-המועצות לשעבר.

נראה שהתמורה שנתבקשה לא הייתה בעיני הרוסים גבוהה מדי לעומת ההטבות המוצעות. מדיניות ה"אתחול", שיצאה לדרך בסתיו 2009, הוכחה מוצלחת למדי. האווירה בין המדינות השתפרה וסכנת העימות הצבאי הורדה מהותית, ההסכם לצמצום הנשק האסטרטגי (START) נחתם (ראו נספח א') (אם כי נכון לשלב זה טרם אשרר אותו הסנאט של ארצות-הברית). מתקיים דיאלוג חיובי (כמו במסגרת US-Russia Bilateral Presidential Commission), ומתנהל שיתוף פעולה עם נאט"ו ברמות השונות. רוסיה מעמידה סיוע לוגיסטי לפעילות נאט"ו באפגניסטאן ומשתפת פעולה במלחמה בטרור. כן הוחלט על תוכנית משותפת להגנה מפני טילים בליסטיים, כפי שהוצגה בכינוס של נאט"ו בליסבון בנובמבר 2010. בכינוס זה גם הוכרז רשמית על תום העימות בין נאט"ו לרוסיה. בענייני ברית-המועצות לשעבר נראה שרוסיה זכתה בהסדר המיוחל, המקנה לה מעמד מיוחד, תוך הרחקת המערב מקידום פעיל של השפעתו באזורים הללו. רוסיה מילאה את חלקה בהבנות עם ארצות-הברית בהצטרפה לסנקציות על איראן. למרות מימושה המוצלח למדי של התוכנית, עדיין נותרו מבחינתה של רוסיה אזורים "אפורים", שבהם מעמדה לא שודרג, למשל בנושא שיתופה בתהליך השלום במזרח התיכון. לא נראה שרוסיה תוותר לאורך זמן על עניינה בנושא הזה. כמו כן לא נראה שרוסיה זנחה לחלוטין את תפיסותיה הגלובליות הקודמות, וסביר להניח שעם מיצוי היתרונות ו"ההטבות" שתוכנית ה"אתחול" מעניקה לה, היא תשוב לפעול לקידום יעדיה במערכת הבינלאומית בדרכים אחרות.

שלב התכנית החדשה

בהמשך לתקופת שיתוף הפעולה בתוכנית ה"אתחול", רוסיה ניצבת שוב על פרשת דרכים. ברוסיה מתנהל זה זמן תהליך נמרץ של חיפוש פתרונות חדשים לעיצובה העתידי של המערכת הבינלאומית ושל מקומה הראוי של רוסיה בתוכה. בהקשר זה מועלים ספקות בדבר נכונות דרכה המדינית, דהיינו שאיפה למעמד של מעצמה המתמודדת לבדה על מקומה בעולם. האם על רוסיה להמשיך ולהתמיד בפעילותה בבדידות בינלאומית מזהרת, או שמא הגיעה העת לשינוי בתפיסה זאת?

ברקע העניין הזה עומדת התובנה, שרוסיה לבדה לא תעמוד בהצלחה באתגרים כלכליים, פוליטיים וביטחוניים ההולכים ומתגברים, ולא תצליח לבדה להיחלץ ממשבריה לנוכח מצבה (הכלכלי בעיקר) הסבוך ובשל הפער המתרחב בתחומים רבים בינה לבין המערכות העולמיות האחרות – הן המערבית, של ארצות-הברית והאיחוד האירופי, והן

סביר להניח שעם מיצוי היתרונות ו"ההטבות" שתוכנית ה"אתחול" מעניקה לרוסיה, היא תשוב לפעול לקידום יעדיה במערכת הבינלאומית בדרכים אחרות

הסינית. לפיכך בתהליך בחינת החלופות למדיניות החוץ והביטחון, נבדק גם הדגם של הצטרפותה של רוסיה כשותפה לאחת המסגרות הבינלאומית הקיימות, כזאת שיהיה בכוחה לסייע לה להיחלץ מקשייה, ויחדיו יוכלו לעצב ארכיטקטורה בינלאומית עתידית טובה יותר לרוסיה. המסגרות הנבחנות הן:

ג. במערב, האחד האירופי בראש ובראשונה. בעניין זה פורסמה לאחרונה תוכנית לכינון מסגרת מאוחדת חדשה לרוסיה ולאירופה, כחלופה לאיחוד האירופי הקיים ולנאט"ו גם יחד.

ד. איחוד עם ארצות-הברית במסגרת ברית משולשת רוסית, אירופית ואמריקנית, או דו-צדדית, רוסית-אמריקאית.

ה. שיתוף פעולה הדוק יותר עם נאט"ו כחלופה מינימלית.

במזרח הרחוק – הקמת מסגרת משותפת עם סין, אם כי נבחנים גם שותפים אפשריים אחרים. גורמים מסוימים בקרב האליטות הרוסיות סבורים שהחלופה הסינית היא המועדפת. לעומתם יש הגורסים שסין היא המתחרה ובעתיד אף תהיה יריבתה של רוסיה.

נראה שהאליטות ברוסיה נוטות לכיוון האירופי, ובהקשר זה נעשים מאמצים לעניין את השותפים המיועדים, אם על-ידי הפצת מסרים ותוכניות,⁴ ואם במפגשי צמרת (כמו במפגש של נשיא רוסיה מדבדב עם מרקל ועם סרקוזי בנובמבר 2010) ובפורומים בינלאומיים. עדיין מוקדם לדון בממד המעשי של ההצעות הרוסיות לנוכח התגובה האירופית הקרירה למדי.⁵

בתוך כך מתקיים כאמור מסע התקרבות של רוסיה לנאט"ו. הניסיון הראשון של מדבדב בשנת 2008 לא צלח על רקע המלחמה בגאורגיה. מאז נותרו היחסים קרירים, ורק עם יישומה של תוכנית ה"אתחול" חלה הפשרת יחסים גם בגזרה זו. הניסיונות המחודשים של רוסיה בשנה החולפת, משקפים את אמונת מנהיגיה, ששדרוג היחסים עם נאט"ו יפשיר מהותית את היחסים עם המערב. לכן מקפידה רוסיה על שיתוף הפעולה הן במסגרת התיאום ב"מועצת נאט"ו-רוסיה" והן במישורים ביצועיים (לוחמה בטרור, סיוע לוגיסטי ובאחרונה גם סיוע מבצעי לכוחות נאט"ו באפגניסטאן ועוד). נכון לעכשיו, התוכנית היחידה שאושרה בנאט"ו הוגבלה לפרויקט של פריסת מערך משותף נגד טילים (מינורי ומאכזב מבחינת רוסיה), בצד המשך והרחבת שיתוף הפעולה הקיים. עם זאת נקבע סיומו הרשמי של העימות בין רוסיה לנאט"ו, ויש בכך סימן לבאות.

השלכות השינויים על המדיניות המזרח תיכונית

המזרח התיכון נחשב בעיני הנהגת רוסיה לאזור שחשיבותו הגיאופוליטית רבה, ולרוסיה יש בו מגוון רחב של אינטרסים – גלובליים, אזוריים ואסלאמיים. לפיכך

ניתנת למזרח התיכון קדימות במדיניות החוץ שלה והיא משקיעה מאמץ ניכר לקידום מעמדה המשפיע באזור, תוך כדי תחרות עם יריביה.

לקידום מכלול יעדיה רוסיה נאלצת לתמרן בין האינטרסים הגלובליים לבין אלה האזוריים, כלומר בין בניית דימוי של שותף ראוי למערב, הממלא שליחות חיונית במערכת הבינלאומית, לבין פעילות במישור האזורי, המכוונת לצמצום השפעת המערב. הפעילות ברמה האזורית מקפלת עיקרון של יחסי שיתוף פעולה עם כלל השחקנים באזור כדי לזכות ביתרון מובהק כגורם בעל השפעה, המאזן והמגשר בין השחקנים בזכות יכולתו להידבר עם כל הצדדים באזור. דחיקת רגליה של ארצות-הברית ושל גורמים מתחרים אחרים מנוהלת באמצעות עידוד המגמות האנטי-מערביות, הצעות לסיוע מגוון ובכלל זה סיוע ביטחוני ופיתוח שיתוף פעולה רב-תחומי. בין השירותים המוצעים – תחומי גישור ותיווך מדיני.

שינוי מרענן הכניס להתנהלותה של רוסיה במזרח התיכון שיתוף הפעולה החדש רוסיה-ארצות-הברית במסגרת תוכנית ה"אתחול". בהסדר בינלאומי זה תופס המזרח התיכון מקום מרכזי, בעיקר בגלל בעיית הגרעין של איראן, והצטרפותה של רוסיה לסנקציות על איראן היא כאמור המרכיב המרכזי בתוכנית הנזכרת. שדרוג מעמדה של רוסיה בענייני המזרח התיכון נמנה עם ההבטחות של ארצות-הברית לרוסיה כגמול על הצטרפותה, ושילובה בתפקיד חשוב יותר בתהליכים המדיניים באזור. בתקווה למיצובה בעתיד בעמדת השפעה העלתה רוסיה רעיונות ובהם כינוס ועידת שלום במוסקבה, ובעניין זה טרם נענו רצונותיה. הצטרפותה לסנקציות על איראן נעשתה לאחר לבטים ארוכים ולאחר שאיראן עצמה הכשילה פעמים אחדות את מאמצייה של רוסיה לגשר בינה לבין המערב.⁶ האם גישה זו של רוסיה היא עניין של קבע או משמעה רק שינוי טקטיקה זמני? בסוגיה זו הדעות חלוקות. עניינה של רוסיה במעמדה המועדף באיראן לא נעלם, כמו גם עניינה של איראן ליהנות מתמיכת רוסיה בעתיד. אבל בפועל העניינים בציר רוסיה-איראן המשיכו להידרדר, וגם לאחרונה הסתיים מפגש של נשיאי רוסיה ואיראן (בכינוס באזרבייג'אן בנושאי הים הכספי) בלי תוצאות של ממש. מסיבות אלו נראה שלפי שעה יש משבר ביחסי שתי המדינות ופתרונו עדיין לא נמצא. לכן מחפשת רוסיה חלופה לאיראן כבעל ברית אזורי מרכזי. כמועמדים אפשריים לתפקיד זה, יתכן שרוסיה מזהה את סוריה⁷ ולבנון. לאחרונה נודע על עסקות רכש נשק

שדרוג מעמדה של רוסיה בענייני המזרח התיכון נמנה עם ההבטחות של ארצות-הברית לרוסיה כגמול על הצטרפותה, ושילובה בתהליכים המדיניים באזור

חדשות הנחתמות בין רוסיה לשתי המדינות האלה. סוריה תקבל טיל שיוט נגד ספינות ושמו "יאחונט", ואמצעי לחימה אחרים.⁸ עם זאת נדחו בקשותיה של סוריה לנשק "מפר איזון", מה שמעיד על מדיניות זהירה של רוסיה בנושא הרגיש

הזה. לבנון תקבל מרוסיה ללא תשלום מסוקי קרב, טנקים ותחמושת.⁹ את העסקה הלבנונית, הנעדרת היגיון כלכלי, אפשר להסביר בכך ששירותי ההכשרה לצוותים ושירותי התחזוקה מבטיחים לרוסיה אחיזה מדינית בלבנון. בפן המדיני של ההתקרבות יצוינו ביקורי מנהיגים (מדבדב בסוריה, חרירי ברוסיה) בליווי סדרת הסכמים והבנות בנושאים המדיניים והכלכליים. מאמצים אלה של רוסיה לא נעלמו מעיני ארצות-הברית, הפעילה אף היא במדינות אלה, וללבנון הוצע סיוע ביטחוני נדיב.

ייתכן שהתקרבותה של רוסיה למדינות הללו מעידה על ניסיונה לכונן ציר מדיני כחלופה לזה המתערער עם איראן. אפשרות אחרת היא, שהכשרת ערוץ סורי-לבנוני בחסותה של רוסיה מיועדת להכניס את רוסיה כגורם בהתנעת תהליך השלום עם ישראל. ואכן בשנה שחלפה ניכרה התקרבות של רוסיה אל ישראל, מה שמעלה כמה שאלות: האם זה אך המשך הגיוני לתהליך ממושך של בניית יחסים דו-צדדיים, או שמדובר בהאצת שיתוף הפעולה מצד רוסיה לטובת יעדיה האחרים המדיניים באזור המזרח התיכון? האם יש לכך קשר להתפתחות יחסיה עם סוריה ועם לבנון? האם רוסיה בונה נוסחה חדשה משלה לקידום תהליך השלום האזורי? אמנם כל המתרחש עד כה באזור הושפע מתוכנית ה"אתחול", ובכל זאת עולה השאלה – האם באירועים האחרונים טמון רמז למעבר מתוכנית ה"אתחול" לתפיסה שונה?

סיכום ומסקנות

במדיניותה של רוסיה במזרח התיכון הולכים ומסתמנים שינויים, ואפשר שהם פועל יוצא של השינויים החלים במדיניות החוץ שלה בכלל. השינויים נובעים כאמור מהיענותה לתוכנית ה"אתחול" והצטרפותה למשטר הסנקציות על איראן. בראש ובראשונה נוגעים שינויים אלה ליחסי רוסיה-איראן, שמסתמנת בהם הצטננות ניכרת. הדבר משליך על כלל הנוסחה של הישענות רוסיה על "ציר הרשע", שעתידי לוט עתה בערפל. לפיכך רוסיה מחפשת חלופות מדיניות, והאפשרות המסתמנת היא "ציר" נפרד עם סוריה ולבנון. אם לסברה זו יש אכן אחיזה במציאות, היא עשויה לשרת כמה יעדים אפשריים באזור ובהם:

א. להבהיר לאיראן שיש לה תחליף, וטוב יעשו ראשיה אם לא יתרחקו מדי מרוסיה למרות עלבונם הצורב.

ב. הציר החדש עשוי לאפשר לרוסיה מעורבות בתהליך שלום עם ישראל, ומעורבות גם בערוץ הפלסטיני, שבו היא לא הייתה שותפה עד כה.

אשר לתהליך השלום, אמנם רוסיה נוטלת חלק פעיל למדי בעבודת ה"קוורטט" ובעוד פורומים בינלאומיים, אולם אין לה תפקיד ממשי בתהליך השלום עצמו. היא נעדרה מוועידת וושינגטון לתהליך השלום במזרח התיכון, ספטמבר 2010, אינה

משתתפת בדיונים על תהליך השלום במזרח התיכון והצעתה לכנס ועידת שלום במוסקבה לא צלחה. נראה שארצות-הברית מנהלת את התהליך במזרח התיכון לבדה ולא צפויה לחלוק את מעמדה זה עם שותפים נוספים.

בעת האחרונה חלה פריחה מחודשת במישור הדו-צדדי של היחסים עם ישראל, ורוסיה הפגינה עניין בשיתוף פעולה מקיף עמה תוך התמקדות בתחום הטכנולוגי, הסחר בין המדינות נמצא במגמת צמיחה, ותיירים מרוסיה מציפים את ישראל, וכן צפוי ביקור של הנשיא מדבדב בישראל. המסרים מרוסיה מציגים את ישראל כשותף רצוי בזירה הבינלאומית, ורוסיה דבקה במחויבותה לתהליך שלום ולביטחונה של ישראל. מצד אחר יש נושאים שנמצאים במחלוקת בין שתי המדינות. כן מקפידה רוסיה להפגין גישה "מאוזנת" כלפי כל הגורמים באזור, ומראה את יכולתה לקיים יחסים חיוביים עם כל הצדדים.

סביר להניח שההתקרבות הנוכחית של רוסיה לישראל, תוך העמקת שיתוף הפעולה עמה, נועדה בין השאר להקל את שילובה העתידי של רוסיה בתהליך השלום, בסיוע "כרטיס כניסה" ישראלי. ייתכן שקשייה של ארצות-הברית לקדם את התהליך בהתאם לשיקוליה מוסיף מידת-מה של עניין לרוסיה לנסות את כוחה במגרש הזה, שאליו לא הצליחה עד כה להיכנס. לפיכך פועלת רוסיה ליצירת דימוי של מתווך הוגן ויעיל, שיהיה מקובל על דעת כל הצדדים באזור.

בהתנהלות הנוכחית של רוסיה במזרח התיכון אפשר לזהות סימנים של התרחקות מתוכנית ה"אתחול" ופנייה אל מדיניות חדשה. בהקשר זה, היכולת העצמאית החיובית שהיא מנסה להפגין, עשויה לשרת את עניינה לזכות בכרטיס הכניסה למועדון היוקרתי שעל דלתותיו היא מתדפקת – האחוד האירופי ונאט"ו. סקירת ההתפתחות של מדיניות החוץ של רוסיה בשנים האחרונות יוצרת תמונה של תהליכים דינמיים ודו-ערכיים במידה רבה – שילוב מאמצים לעיצוב מדיניות

חוץ אסרטיבית, המכוונת לשדרוג מעמדה הבינלאומי של רוסיה, עם מדיניות זהירה וקונסטרוקטיבית המכוונת לשילובה החיובי במערכות הבינלאומיות. המגמות הללו, המתקיימות בכפיפה אחת, יוצרות רושם שאין לרוסיה כוונה ממשית לוותר על שאיפותיה מרחיקות הלכת בזירה הבינלאומית. אפשר שהיא מתאימה את התפיסה הרב-קוטבית לנסיבות המשתנות ולשילובה הסמוי במסגרות הבינלאומיות, כמו ה"אתחול" או ההצעה החדשה לאיחוד

ההתקרבות הנוכחית של רוסיה לישראל נועדה להקל את שילובה העתידי של רוסיה בתהליך השלום, בסיוע "כרטיס כניסה" ישראלי

עם אירופה או נאט"ו. ימים יגידו אם אכן צפויים שינויים במגמותיה המוכרות של רוסיה.

הערות

- 1 ראו לדוגמא את נאומו של פוטין במינכן בשנת 2007: <http://www.securityconference.de/Putin-s-speech.381.0.html?&L=1>
- 2 ראו תפיסת מדיניות החוץ של רוסיה, 2008: "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation" <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>
- 3 ראו נאום של ג'ו בידן במינכן, ב-7 בפברואר 2009: <http://blogs.wsj.com/washwire/2009/02/07/8375>
- 4 Irina Filatova, "Putin Seeks Free Trade With EU", *The Moscow Times*, November 26, 2010. <http://www.themoscowtimes.com/business/article/putin-seeks-free-trade-with-eu/424854.html>
- 5 David Gordon Smith, "The World from Berlin", November 26, 2010. <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,731370,00.html>
- 6 Samir Shakhbaz, "Russia and America are doomed to Remain Political Enemies," Interview with Alexei Fenenko, *Global Research*, October 12, 2010, RIA Novosti. <http://www.globalresearch.ca/PrintArticle.php?articleId=21416>
- 7 סוריה תופסת מקום נכבד במדיניות של רוסיה עוד מימי ברית-המועצות, ולאחר תקופת צינון פרחו היחסים מחדש בעשור האחרון. בתמורה למחיקת חובות ישנים ושיתוף פעולה בכמה נושאים, נתנה סוריה לרוסיה דריסת רגל מחודשת בגמליה – טרטוס ולט'קיה. בשנים האחרונות סוריה נעשית שחקן מפתח אזורי בעבור רוסיה, וצוברת חשיבות עם השינויים ביחסי רוסיה עם איראן.
- 8 לפרטים ראו: Reuters, Report: Russia signs arms deal with Syria, May 14, 2010. <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/report-russia-signs-arms-deal-with-syria-1.290409>
- 9 <http://www.strategypage.com/htm/w/htproc/articles/20101125.aspx>

נספח א'

הסכם ה־New Start

באפריל 2010 חתמו נשיאי ארצות-הברית ורוסיה על הסכם לפירוק נשק גרעיני. הסכם זה הוא הסכם נוסף בסדרה של הסכמי בקרה ופירוק נשק גרעיני אסטרטגי בין ברית-המועצות וארצות-הברית (שחלקם נכנסו לתוקף וחלקם לא), שהחלה עם הסכם SALT בשנת 1969. על-פי ההבנות החדשות יוגבל מספר ראשי הקרב הפרוסים ל-1,550 לכל צד. מספר הפלטפורמות לשיגור תוגבל ל-800, ורק 700 מהן יהיו בפריסה.¹ בינתיים ההבנות האלה נשארות על הנייר בלבד היות שארצות-הברית עדיין לא אשררה את ההסכם, שנחשב בעייתי בעיני כמה מנבחרי הציבור האמריקאי.

ההסכם רק מגביל את מספר ראשי הקרב שבפריסה. לפיכך לאור הסכם SORT, המגביל את המספר הכללי של ראשי הקרב ל-2,200, כל אחד מהצדדים רשאי להחזיק עוד 650 ראשי קרב לא פרוסים. בנוסף, בספירת ראשי הקרב, המפציצים נחשבים לראש קרב אחד, מה שמאפשר להציב על המפציצים גם את ראשי הקרב הלא-פרוסים וכך להגדיל את מספר ראשי הקרב הפרוסים בפועל. יתרה מכך, אפשר אף להגדיל את מספר ראשי הקרב מעל 2,200 אם תשדרג רוסיה את מטוסיה ותנצל את הפרצות המשפטיות שבהסכם.² אין בהסכם הגבלת מספר ראשי הקרב הטקטיים, מה שמקנה לרוסיה יתרון, היות שברשותה הרבה יותר ראשי קרב טקטיים משיש לארצות-הברית. ועוד יש לרוסיה 809 נושאי ראשי קרב (מהם 566 פרוסים) ולארצות-הברית יש 1,188 טילים נושאי ראשי קרב (מהם 798 פרוסים).³ לפיכך הגבלת מספר הטילים נושאי ראשי קרב מטיבה עם רוסיה יותר מאשר עם ארצות-הברית. לבסוף, רוסיה הצהירה שאם ארצות-הברית תפתח מערכת של טילים נגד טילים, היא תיסוג מההסכם אם תראה סכנה בפיתוח הזה. היות שהרפובליקנים בארצות-הברית תומכים בפיתוח הגנה מפני טילים, דרישה זו של רוסיה, יחד עם שאר המגרעות שבהסכם, תגרום לכך שההסכם החדש עלול לא להיות מאושר עוד זמן מה.

ההסכם	מספר טילים נושאי ראשי קרב	ראשי הקרב	תאריך פקיעת ההסכם
START-1 (בתוקף משנת 1994)	1600	6000	5 בדצמבר 2009
SORT (בתוקף משנת 2003)	לא מטיל מגבלה	2200	31 בדצמבר 2009 או עם חתימת ההסכם החדש
START NEW	700/800	1550/2200	

הערות

- Treaty between The United States of America and the Russian federation on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic offensive Arms,* Available in: www.state.gov/documents/organization/140035.pdf 1
- Stephen Blank, "Beyond the Reset Policy: Current Dilemmas of U.S.-Russia Relations," *Comparative Strategy*, Vol. 29, No. 4 (September 2010), p. 339. 2
- NGO committee on disarmament peace and Security, U.S and Russia Conclude New START Treaty. available in: http://disarm.igc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=337 3